

SZAKOSZTÁLYI ÉRTESSITŐ.

Ez alkalommal a Muzeum-Egylet évi közgyűléséről adhatunk számot. A közgyűlés nagy érdeklődés közt folyt le. Az elnöki megnyitó, titkári, különböző táruk őrei és felügyelői, valamint a két szakosztály jelentései képezték a közgyűlés főtárgyait. Örömmel és hálással emlékszünk meg az Erdélyi Muzeum-egylet nagylelkű eljárásáról, melyet szakosztályunk két rendbéli indítványon illetve kérelmével szemben tanusított: először szakosztályunk évi átalányának fölemelésébe belegeyezni kegyeskedett. Szakosztályunk ezentul 1500 frt segélyben részesülend a Muzeum-Egylet részéről. Másodszor szakosztályunk közgyűlése által elvben elfogadott, de pénzügyi tekinteteből elhalasztott indítvány egy megindított folyóirat tárgyában: a Muzeum-Egylet közgyűlésének helyesléssel találkozott és van remény arra, hogy ez eszme testet ölt.

A Muzeum-Egylet közgyűlésének tárgyait képező és szakosztályunk működési körébe vágó jelentéseket szükségesnek, sőt kedves kötelességünknek tartjuk közölni.

I. Elnöki megnyitó.

Gr. Eszterházy Kálmán elnök a közgyűlést a következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt közgyűlés!

Valamint a tudományok előbbre vitele inkább függ a tervek- és módszerektől, melyekkel azok miveltetnek, mint a mivelők valódi tehetségétől; ép úgy közmivelődési intézményeink fejlődése, hatása is inkább függ attól, hogy föl lettek ismerve a czélszerű utak és módok, melyeknek követésével kockázat nélkül, kellő időben, elérhető mind az, a mi azok életbeléptetésénél hivatásul kitűzetett, mint a munkások részletes beavatottságától: de körültekintő tervelő képesség, buzgó tevékenység, áldozatkész munkásság nélkül, úgy az intézők, mint a

közreműködők sem fejleszteni, sem hatni, sem jövőt biztosítani nem képesek.

Hogy muzeum-egyletünk hová emelkedett, hogy jövő, úgy szellemi, mint anyagi fejlődésének is milyen alapot biztosított, mennyiben erősítette a kapcsolatot, mely a tudomány egyetemhez fűzi, és annak tényezői irodalmi munkásságának napvilágra jöttét mennyiben segíti elő: egy szóval, hogy hivatásának miként és mennyire felel meg, mindezekről meggyőződést meríthet a tisztt. közgyűlés a hivatalosan előadandó jelentésekből, melyek között nem utolsó helyet foglalnak el a szakosztályok jelentései, azok emennek megtételére a választmány által lettek felkérve és tevékenységük kitüntetése ily alakban most először jön a tisztt. közgyűlés tudomására.

A birálat gyakorlata, az irány kitűzése a tisztt. közgyűlést illetően hazafias üdvözlettel ezennel megnyitom azt.

II. Titkári jelentés

az 1887. Márczius 31-én tartott rendes évi közgyűlésre.

Tisztelt közgyűlés!

A lefolyt 1886. évi működéséről leszámolandó, az igazgató választmány, mint az egyletnek mind inkább csak igazgató testülete, abban a szerencsés helyzetben van, hogy a lefolyt évben történekről csak jó és kedvező eredményeket jelenthet be.

Legelőbb is arról szólva, a mi a jelenkor felfogása szerint minden vállalatnak nemcsak elkerülhetetlen alapfeltétele, hanem úgy szólván éltető lelke is, t. i. a pénzügyről; a t. közgyűlés tagjai kezében levő zárszámadási kivonatból azt a megnyugtató sőt mondhatni örvedetes meggyőződést szerezhetni, hogy noha az igazgató választmány a közgyűlés határozataiban megállapított korlátok közt minden alkalommal igyekezett bőkezűen megfelelni az egyenes és közbevetett tudományos működés érdekében emelt kívánalmaknak, még is módját ejtette, hogy a kiadási rovatok egyes ágaiban tett túlköltekezések a más ágakban eszközlött megtakarításokkal ellensúlyozva legyenek, úgy, hogy a költségelőirányzat keretén túl nem terjeszkedett, hanem a befolyt hátrálékokból és a conversió következtében eléállott jövedelemszaporodásból származott bevételi többletet érintetlenül hozhatta át, mint pénztármaradékot a folyó 1887-ik évre.

A t. közgyűlés múlt évi határozata alapján az igazgató választmány mindjárt a közgyűlés után következett első ülésében tárgyalás alá vette a conversio ügyét, és mindenek előtt határozatilag kimondta, hogy nem cseréli ki a készletben volt földtehermentesítési kötvényeket mind, hanem csak 100,000 pft. névértékűt. Indoka e megszorításnak egyfelől az volt, hogy nem látszott célszerűnek az egylet összes vagyonát csupán egyféle értékpapirba helyezni, másfelől az, hogy egyrésze az urbéri kötvényeknek **A** betűs és vinculált volt. Köztudomású dolog, hogy értékpapírok kicserélése üzleti dolog, a melyet a zöld asztal mellett tanácskozva vagy éppen nem, vagy legalább jól nem lehet elintézni, már csak azért se, mivel az ily üzlet kedvező eredménnyel való keresztül vitele első sorban a pillanatnyilag kínálkozó előnyös viszonyok gyors kihasználásától függ, ám éppen ezt a pillanatnyi alkalmat szalasztja el rendesen a tanácskozó testület. Az igazgató választmány e veszélyt úgy kerülte el, hogy ülésében megállapította annak az árfolyambeli különbözetnek az alsó határát, a melynek beálltával a kicserélés végrehajtható, és azután megbizta az ellenőrt, a pénztárnokot és a titkárt a kivitellel. Ez eljárás lehetségessé tette, hogy egy véletlenül kínálkozott kedvező alkalom megragadásával a 100,000 pft. n. ért. urbéri kötvényt minden mellékes költség, díjazás és kamatkiegyenlítés nélkül 110,000 oft. n. é. 5°/_o-os járadékkötvényért lehetett kicserélni, a mi, ha az urb. kötvények névértékét osztrák értékre átszámítva 105000 frtra tesszük, 5000 oft. tőkegyarapodást és évi 620 frt. kamattöbbletet eredményezett.

Mint kedvező eredményt azt is lehet felemlíteni, hogy noha a múlt évben a néhai gróf Mikó Imre ércz mellszobra árát kifizettük és a talpazathoz való kőanyag felkutatására is tetemes összeget költöttünk, a szobor felállítására tartalékban tartott 5000 frt-hoz nem kellett nyúlnunk, s így már most egészen meg lehetünk nyugodva az iránt, hogy az emlék létesítése céljára semmi csetre se leszünk kénytelenek az alaptőkéhez nyúlni.

Részben hozzá tartozik a pénzügyhez, hogy a lefolyt évben gyűjteményeink számára két nagy vásárt ejtettünk meg. Megvettük ugyanis a Henfler-féle kryptogam herbariumot 3000 frton és Piranesi összes műveinek egy igen szép példányát 100 frton; természetesen csak úgy tehetjük, hogy e vásárösszegeket több évre osztottuk fel. A Henfler-féle gyűjtemény fontos volta abban áll, hogy gyűjtője az ötvenes évek-

ben tanügyi előadó levén az erdélyi helytartóságnál, abban a kedvező helyzetben volt, hogy a kedviben járó tanítók és tanárok segítségével annyi és oly specialis erdélyrészi kryptogamot gyűjtött, a mennyit egyes ember a legmegfeszültebb szorgalommal se birna más körülmények közt egybe hozni, és e felette érdekes példányok meghatározásában első tekintélyű szaktudósok működtek közre, a mi a gyűjteménynek valódi mintagyűjtemény jellemét adja; azon kívül oly szépen vannak a tárgyak kikészítve és fentartva, hogy e tekintetben is ritkítja párját. A Piranesi műve a római régészetnek oly kimerítő alapvetője, a melynek közkönyvtárban hiányozni nem szabad, ha csak lehetséges a megszerzése.

Boldog emlékezetű nagy alapítónk néhai gróf Mikó Imre emléksobrának az ügye is sokat foglalkoztatta a múlt évben az igazgató választmányt. Az ércz szobor maga már a múlt év szeptember havában megérkezett, de a felállítás még most is késik. A késedelemnek oka az, hogy az igazgató választmány nagy súlyt fektetett arra, hogy annak a lánglelkű hazafinak, a kinek utolsó pillanatában is az volt az óhajta, hogy testét ne tegyék sirbolta, hanem közetlenül abba a földbe, a melyet oly hévvel és áldozatkészséggel szeretett, hozza meg azt a kegyeletes áldozatot, hogy emléksobrának talpazatát hazai, az az erdélyrészi kőzetből készíttesse. Áldozatnak mondjuk ezt: mert az erdélyi részekben bányásznak aranyat és ezüstöt, rezet, ólmot és sót; de követ nem, úgy annyira nem, hogy csaknem minden nagyobb építkezési vállalat kénytelen maga magának a saját erején kőbányákat nyitni, hogy megszerezhesse azt a kőanyagot, a melyre a legközönségesebb bányakövön kívül még szüksége van. A mi kevés kőbányát mivelnek, az részint lágy és törékeny homokkővet termel, a melyet könnyű fagnarni, és a mely a közönséges polgári építézet céljaira elég jó is, de egy állandó emlék felállítására nem való; részint, mint a kis-sebesi kőbánya, a mely a jelenlegi kolozsvári járdáinkhoz egy éppen oly kevély mint használható gránitos trachytot szolgáltat, akkora kőkoczkákat, a mekkorákra itt szükség van, legalább jelenlegi berendezésével nem bir elállítani. Az újabb időben keletkezett Gyergyó-Szárhegyi kőbánya vállalat csupán fejt márványt termel, tehát oly kőzetet, a mely már színével sem igen illik talpazatúl egy bronz szoborhoz. Ily körülmények közt magunknak is arra kellett szánunk magunkat, hogy keressünk hát arra való követ. Néhai dr. Herbich Ferencz örsegédünk

rá is mutatott egy kőzetre, a melynek mintapéldánya kőzetgyűjteményünkben meg van és a mely Alsó-Rákos táján a vasút melletti sziklaoldalon fordul elő, s csaknem tökéletesen olyan, mint a nagy hírvé verte antico, holott ugyanott az Olt felső partján egy hasonló keménységű kőzet fordul elő, a mely aranszínű barna színezetű; mind a kettőre nézve tettünk kísérletet, de sajnos! az illető sziklák úgy összevissza vannak hasadozva, hogy onnan még téglá nagyságu kockát se lehetne egy darabban kapni.

Késő ősszel dr. Koch Antal fedezett fel igen szép vörös márványt Szent-László határán gr. Mikes Miklós úr birtokán. Miután a birtokos gr. úr szívesen megadta rá az engedélyt, az igazgató válaszmány, mihelyt az idő annyira kinyílik, hogy hozzá lehessen fogni, e kőzettel is fog kísérletet tenni, a mely, ha sikerül, nem lesz okunk sajnálkozni az eddigiek eredménytelenségén. Így áll ez az ügy jelenleg, és az igazgató válaszmány el van határozva, hogy külföldről csak abban az esetben hozat követ, ha az erdélyi részekben egyáltalában kapni nem lehet, a mi azonban nem valószínű.

A midőn így megteszszük jelentésünket a szobor ügye állásáról, lehetetlen hálás kegyelettel meg nem emlékeznünk a mesterről, a kinek vésője alakította a szobrot, de a kinek a balvégzet nem engedte meg, hogy oly szépen sikerült utolsó művében gyönyörködhessek. Még a múlt év februáriusában vettük lesujtó hírét ifj. b. Vay Miklós szomorú végének. A vigasztalhatlan apjához küldött részvétnyilatkozatunk volt az egyetlen bér, a melylyel jutalmazhattuk a korán elköltözött művész nemes önzetlenségét.

Egy más nevezetes mozzanata a lefolyt év történelmének ismét egy halálesettel áll kapcsolatban. Néhai báró Apór Károly köztudomás szerint szorgalmas gyűjtője volt a történelmi emlékeknek; halálakor egy szép könyvtárt hagyott hátra és azon kívül egy külön gyűjteményt, a mely csaknem teljes számban foglalja magában az 1848—1849-ik évi röpivek, kiáltványok, rendeletek és más falragaszok sorozatát. Hátrahagyott végrendeletében a boldogult e gyűjteményt a mi könyvtárunknak hagyományozta, mind azokkal a könyvekkel együtt, a melyeket hátrahagyott könyvtárából ki akarunk válogatni. Noha e végrendelet érvényes volta ellen kifogást emeltek az örökösök, a benne foglalt hagyakozások ez ágát egyhangulag elfogadták, s így az eddig tett lépések után alaposan remélhetjük, hogy a fenn jellemzett nyom-

tatványgyűjtemény nem sokára kezünkben lesz. Az igazgató választmány ez alkalmat is kívánja felhasználni, hogy kifejezést adjon hálás elismerésének az örökösök e nagylelkű készségeért, és kivált b. Apór Gábor iránt, a ki oly önzetlenül vállalkozott ez ügyben a közbenjáró szerepére és oly lelkes szószólója volt egyetünknek.

A múlt év június havában kaptuk meg az elismerő okleveleket az 1885-ki országos kiállításról is.

Az a mozgalom, a melyet az Erdélyi magyar közművelődési egyesület megindított, amaz egyesület választmánya kebelében egy eszme megpendítésére adott alkalmat, a mely szerint időszerűnek tűnt fel egy monographia kiadása, a mely tüzetes ismertetésével foglalkozzék az erdélyi részeknek. Mint a hogy ily esetekben rendesen történni szokott, a kimondott szó gyűjtött, a monographia eszméjét felkapták, elvileg elfogadták, de a kivitelre nézve senki se volt tisztában magával. Egy kiküldött bizottság dr. Kanitz Ágost elnöklete alatt tárgyalván a kérdést, addig eljutott, hogy a készitendő monographia semmi esetre se legyen terjedelmes; maga elébe vette azt a régibb német könyvet, a melyet Bielz Albert adott volt ki „Siebenbürgen“ czim alatt, és az ugyanazon czimen ujabban megjelent hasonirányú német könyvét Reisenberger gráczai tanárnak; meggyőződött róla, hogy mind a kettő a maga nemében nagyon ügyesen van összeállítva, ám de éppen azért, aztán meg azért is, mivel német nyelven levén írva, meglehetősen el is terjedtek, nagyon szolgálták a magyarellenes irányzatokat, nem egyes vádaskodásokkal, vagy rágalomokkal, hanem egyszerűen merő mellőzésével mind annak, a mi az erdélyrészi magyarságot bármi tekintetben kedvező színben tüntethetné fel. Ebből kiindulva abban állapodott meg, hogy a kiadandó kis könyv körül-belől akkora terjedelmű legyen mint ezek, ne mellőzzön semmit abból, a mit el kell mondani, de kellően hangsúlyozza és emelje ki a magyarság közművelődési törekvéseinek az utóbbi harmincz év alatt felmutatott eredményeit, a magyarság előhaladását a tudomány és közgazdaság terén, az ipar és kereskedés fejlesztésére életbe léptetett intézetek és intézmények működését és hatását, a magyar városok fejlődését és szépülését, szóval mindazt, a mit tulás nélkül és az igazsághoz híven a magyar faj előnyére ki lehet mondani. Ám, a mikor a kivitelre tért és kérdésbe jött, hogy ki, vagy kik írják meg ezt a művet, honnan kapják meg illő tiszteletdíjukat, ki hordozza a kiadás költségeit, és kiderült, hogy a

közmivelődési egyesület mindezekre ez idő szerint nem vállalkozhatik, megpendült az az eszme, hogy irassa meg és adja ki a muzeum-egylet, a minek következtében aztán dr. Kanitz Ágost ez iránt indítványt is tett az igazgató választmány ülésén. Az igazgató választmány készségesen rá állott az indítvány elfogadására és dr. Brassai Sámuel elnöksége alatt egy bizottságot küldött ki a kivitel mikéntjének a megbeszélésére. A bizottság egybe gyűlt, a fenn kifejtett elvi megállapodásokat magáévá tette, és abból a meggyőződésből indulván ki, hogy az ilyen műnek egyik főkelléke az egység, a felveendő anyag aránylagos felés beosztása, arra az eredményre jutott, hogy az ily művet nem irhatják meg többen, hogy annak egy kézből kell kikerülnie, és ha szinte több oldalról lesznek is beszerzendők a megkívántató adatok, a feldolgozásnak egy kézben kell összpontosulnia. Hozzá tette még, hogy a könyvnek német nyelven is kell megjelennie, hogy tehesse meg hatását a magyarul nem tudó külföldre is. Ez után megbizta Kőváry László urat, hogy készítse el a mű részletes tervrajzát és mutassa bé a bizottságnak végleges megállapítás végett, abban állapodván meg, hogy a mű magyar szövegének megírását is Kőváry László urra bizza, a német szövegről majd későbbben fog gondoskodni. Kőváry úr a napokban el is készült a vázlattal.

Láthatni ebből t. közgyűlés, hogy a választmány ez ügyet komolyan vette, és ha ez idő szerint még tovább nem haladott, a késedelem egyedüli oka abban a nehézségben van, a melyet az eredeti indítvány határozatlansága okozott.

Ha még hozzá adjuk, hogy az igazgató választmány a múlt 1886 évben 12 ülést tartott, a melyekről a felvett és hitelesített jegyzőkönyvek a t. közgyűlés asztalán és 175 határozatot foglalnak magokban, a melyekre a szóbeli előterjesztéseken kívül 151 beadvány nyújtotta az anyagot, elmondtunk minden nevezetes mozzanatot a választmány múlt évi működéséről.

A mi még hátra van csupa szomorú kötelesség.

A múlt év decemberében nagy veszteség érte a magyar tudományosságot. Ipolyi Arnold a nagy-váradi róm. kath. püspöki szék díszje mindnyájunk nagy fájdalomára elhunyt. Magyarország minden részéből az intézetek és tudományos testületek elküldték képviselőiket a végtiszteletre, a mely oly méltán megillette a nemeslelkű és tudós főpapot. A mi egyesületünk se maradhatott el. Az igazgató választmány

rendeletéből a könyvtárnok és a titkár jelentek meg a gyászünnepélyen, mint az erdélyi muzeum-egylet képviselői.

Közelebbről érte egyletünket egy más veszteség Stein János elhunytával. Stein János egyletünk alapító tagja volt, és az egylet megalkakulása óta az egylet könyvárusa, nyoindásza és kiadója. Szerény és kevés zajt ütő, de munkás és jellemes polgára volt városunknak, évek hosszú során át egyetlen könyvárusa nem csak Kolozsvárnak, hanem úgyszólván az erdélyi részek összes magyarságának, egyetlen vállalkozó, a ki fentartotta a tudományos és irodalmi mozgalmat e hazarészben. Csak annyit mondvá is róla, méltán megérdemelte, hogy kegyeletes emlékezéssel szenteljünk neki egy megtisztelő búcsúsózt az egylet évkönyveiben.

Legsúlyosabb veszteségünk azonban dr. Herbich Ferencz ásványtári őrsegéd és egyletünk alapító tagja a folyó év elején bekövetkezett hirtelen halála. Hogy ki volt dr. Herbich Ferencz mint tudós és író, arról tanuságot tesznek a kül- és belföld összes szakemberei, az összes szakirodalom; itt elég annyit mondani, hogy dr. Herbich Ferencz európai nevű ember volt, a kit birhatni még büszkéek is lehetünk volna. Hogy mi volt ő egyletünknek és intézetünknek, arról élő bizonyág az a gyűjtemény, a melyet mondhatni, ő teremtett; a melyet műveiben ismertetett, és a melyeknek buzgó gyarapítása közben, a mikor éppen elkészült egy új mű tervvázlatával, a melynek czélja volt új dicsőséget szerezni muzeumunknak és ennek a hazarésznek, a mely gyűjteményünk anyagát szolgáltatta, érte őt hirtelen és váratlanul a végzet, a mely elragadta. A gondviselés bölcsesége, igaz, megáldotta az emberiséget avval a folyton teremtő és újító életerővel, a mely mindig helyreüti a természet törvényeiben előszabott pusztulások okozta károkat; de ha új ágat hajt is az élő fa a leszáradt helyébe, az elpusztult után maradt sebhelyet egészen el nem enyésztheti.

A tiszt. közgyűlés a ma előterjesztendő indítványok során fog alkalmat lenni arra is, hogy tettelesen bizonyítsa be kegyeletét az elhunyt iránt; most méltóztassék meghallgatni az egyes tisztviselők jelentéseit, kimondani rájuk ítéletét és annak utána meghozni határozatait.

Finály.

III. Könyvtárnoki jelentés.

Tisztelt közgyűlés!

Könyvtárunk múlt évi állapotjáról s kezeléséről jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

Könyvtárunk a múlt évben, intézetek, társulatok s egyesek adományából 212, az évi 3000 forint általányból vétel útján 297, csere által a budapesti egyetemi és a pesti ref. főiskolai könyvtár többszörös példányaiból 44, és így összesen 552 kötettel gyarapodott. Leszámítván azonban ebből a többszörös példányok közé sorozott 36 kötetet, a valódi gyarapodás tett 517 kötetet, s ezzel könyvtárunk létszáma a múlt 1886. végén 43,836 kötetre emelkedett. Ezenkívül van mintegy 2500 kötetre menő többszörös példányunk, melyek a folyosón hat szekrényt foglalnak el.

A beszerzésnél a hazai irodalom jelesebb termékeire, a hazánkra vonatkozó külföldi művekre és a gyűjteményeink kezeléséhez szükséges alapvető munkákra volt a súly fektetve; ez utóbbiak közül kiemelhetem Piranesi 15 folio kötetből álló s a római régiségtanra nézve nagybecsű összes műveinek szép teljes példányát s a „Paleontographica“ eddig megjelent 36 kötetét, mely két munka, antiquariusi úton beszerezve is, többre került 1500 forintnál.

Régi magyar nyomtatványaink gazdag gyűjteménye Stein János muzeumi könyvtárus adományából két unicummal: a Tótfalusi Kis Miklós által Kolozsvárt 1699-ben nyomtatott „Jövendőt magyarázó könyvecské“-vel s az 1725-ben hely nélkül, de kétségtelenül Kolozsvárt megjelent „Álomkönyvecské“-vel gyarapodott.

Az összes gyarapodás a betűrendes alapczimtárba be van igitatva. A szakczimtárak az egyetemi könyvtárra nézve megállapított s keresztültvitt rendszer szerint el vannak készülve s a közönség használatára állanak; csak a legutóbbi hónapokban szerzett gyarapodást kell még a szakczimtárakba bevezetni, a mi rövid időn végre lesz hajtva, s ezenkívül az alap- és szakczimtárakba a gyarapodás egyszerre s párhuzamosan lesz beigitatva.

Kézirat- és oklevélgyűjteményünk a múlt évben két darabbal, u. m. özv. Cserey Jánosné adományából Cserei Mihály végrendeletének hiteles másolatával és dr. Szamosi János egyetemünk nagys. rektorától egy múlt századi emlékkönyvvel szaporodott.

Az egyetemi könyvtárral közös olvasó termünk a szünidőt, ünnepek- és vasárnapokat kivéve, naponként 5 órán át állott nyitva, s különösen az egyetemi hallgatók, naponként átlag véve 45—50 olvasó által volt látogatva. Egyetemi hallgatók, lezckekönyveik letétele mellett, házihasználatra 302-en vittek ki könyveket. Könyvtárunk forgalma annyiban is örvendetes gyarapódást mutat, hogy nemcsak hazai intézeteink, mint a budapesti egyetem, a m. nemzeti Múzeum és a m. tud. Akadémia, mely Dévai Mátyás magyar hittani munkáját, a könyvtárunkban őrzött egyetlen példányból nyomatta újra ki, hanem néhány külföldi egyetemi tanár is folyamodott egyes munkákért könyvtárunkhoz, természetesen az illető intézet igazgatóságának jóállása mellett.

A hely szűkén, mely az előbbi években igen is érezhetővé vált, a múlt évben segítve lett az által, hogy a könyvtári helyiség mellett levő széles folyósóra intézetünk költségén hét nagy szekrény állíttatott be, melyek közül kettő már is csaknem egészen megtelt. A még rendelkezésre álló szekrények egy részét azonban a néhai báró Apor Károly könyvtárából nyerendő munkák, melyeket a mennnyiben könyvtárunkban hiányzanak, az örökösök szivesek voltak felajánlani, s melyek átvétele még e nyár folytán megtörténhetik, el fogják foglalni, és így előre jelezhetem, hogy egy pár év elteltével ismét elő fog állani a könyvtári helyiség szaporodásáról való gondoskodás szüksége.

Szabó Károly.

IV. A felülvizsgáló bizottság jelentése.

Jegyzőkönyv fölvétetett Kolozsvárt, 1887. márczius 26-án d. e. 10 órakor az erdélyi muzeum-egylet könyvtári helyiségeiben.

Jelen voltak:

Dr. Lindner Gusztáv	egy. tanár,	a bizottság elnöke;
Dr. Concha Győző	„ „	a bizottság tagja;
Dr. Jenei Victor	„ „	„ „
Demeter Károly	„ „	„ „
Dr. Szabó Károly	„ „	és könyvtár igazgató.

T á r g y :

Az erdélyi muzeum-egyletnek m. é. közgyűlése elrendelvén a muzeum könyv- és kéziratárának megvizsgálását, a bizottság e meghagyás teljesítése céljából megalakult.

Mindenekelőtt négy kémlepróba tétetett s a keresett 4 könyv megtaláltatott.

A könyvtár kezelése és a kívánatos beszerzések és változások iránt eszmecsere indítván meg, a bizottság abban állapodott meg, hogy a következő

indítványokat

tisztelettel terjeszse a tekint. közgyűlés elé;

1. Hogy a kikölcsönzött könyvek biztos nyilvántartása végett ezentúl a muzeum könyvtárából könyvek csak a kikölcsönzők által sajátkezűleg aláírt téritvények iránt adassanak ki.

2. A könyvtári állag teljes biztosítása végett idegeneknek könyvtári közeg nélkül nem szabad bemenniök a könyvtár belső helyiségeibe.

3. Képes könyvek, térképek csak teljesen megbízható személyeknek adassanak s vizsgáltassanak meg visszabozatal alkalmával a visszahozó jelenlétében, valjon nem hiányzik-e belőlök semmi?

4. Tapasztaltatván, hogy sok hirlap és könyv bekötetlenül marad, a bizottság a hirlapok és könyvek beköttetését ajánlja.

5. Kívánatosnak mutatkozván a szak-katalogus kinyomatása, a könyvtár-igazgatóság felhivatik, hogy azt előkészíttesse.

6. A könyvtári jelzések a szakkatalogusban is írónnal teendők ki, hogy ezáltal a szakkatalogusban felkeresett munkáknak a czédula-katalogusban való másodszöri fölkeresése mellőztethessék.

7. A szakkatalogus könnyebb használhatása végett külön állvány készitendő, melyen annak kötetei egymás mellett helyezhetők el.

8. A képes könyveknek a nyirkosság káros befolyása ellen leendő védelmezése céljából ezek számára is állvány készitendő.

A csonka munkákról a nagy szünidő alatt kimutatás készitendő, hogy ennek alapján a hasznavehetetlen könyvek félretétethessenek s a többiek kellően kiegészíttethessenek.

10. A könyvtár állaga évről-évre szaporodván s a könyvtár helyiségei már a jelenlegi szükséglethez képest rendkívül szűkeknek mutatkozván, elkerülhetlenül szükséges, hogy minél tágabb tér nyeressék a beszerzendő könyvek számára.

Ennélfogva szükségessé válik a fölösleges duplumoknak eladása, illetve más könyvekkel való kicserélése.

Indítványainkat a tisztelt közgyűlésnek elfogadására ajánlva, maradtunk teljes tisztelettel a közgyűlésnek alázatos:

Dr. Lindner Gusztáv,
a könyvtár vizsg. biz. elnöke.

Dr. Jenei Viktor,
Demeter Károly,

Dr. Concha Győző,
Szabó Károly.

V. Jelentés a régiség- és éremtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Régiség- és éremtárunk 1886. évi gyarapodásáról az idén kevés a jelenteni való. Említésre méltó ajándék a múlt év folytában nem jött más, mint egy ezüsttel futtatott bronz emlék-érem, Tisza Kálmán miniszterelnök jubileumára, vásárlásra pedig alig kínálkozott alkalom, a mint meggyőződhetni ez évi zárszámadásból, a melynek megczáfolatlan adata szerint régiségek beszerzésére 1886-ban mindössze 54 forintot költöttünk.

Minőségileg változtatott gyűjteményünkön egy csere, a mely a múlt év szeptemberében az igazgató választmány engedélyével történt. A gyűjteményünkben megvolt feles példányaiért a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseire vert emlékérmekeknek, becseréltük e sorozatnak azokat a darabjait, a melyek még nem voltak meg, úgy, hogy most hiánytalanul megvan ez érmekek teljes sorozata. Mint hogy véletlenül éppen annyi darabot adtunk, "mint a hányat kaptunk, a szám nem változott.

A múlt év nyara eltölt a kiállításról hazaérkezett tárgyak visszahelyezésével és az 188⁵/₆-ki tél folytában szerzett új tárgyak beiktatásával; a mintegy 400 darabra menő apróbb tárgyak már most mind fel vannak kötözve táblákra és kiállítva a szekrényekben, a melyek immár tökélyesen megteltek, úgy, hogy újabb tárgyaknak, ha jönnek, csak a meglevők még szorosabb összetömörítésével lehet helyet csinálni, új szekrények számára pedig a rendelkezésre álló helyiségben nincs tér.

Most is oly szűken vagyunk, hogy a nyári közlátogatások alkalmával, ha csak 20 – 25 ember forog egyszerre a gyűjtemény helyiségében, már tolongás van.

Az a terv, hogy a Mátyás király szülőházát alakítsák át régészeti muzeummá, kivihetetlennek bizonyult. A kérdéses épület a maga

jelenlegi állapotában semmi tekintetben se felel meg a czélnak; a földszinti helyiségek pinczeszerűk, nedvesek, sötétek és szűkek; az emeleten pedig, nem is hinné az ember, mily kevés és kicsiny szobából áll a kívülről oly nagyot mutató ház. Azonkívül az egész épület oly rozszant, hogy átalakításáról szó sem lehet; most is csak a sűrűn beléhúzott vaskulcsok tartják egybe az össze-vissza toldozgatott és hajladozott falakat. Így csak alapjából való új építkezés nyújthatna alkalmas helyiséget, ez esetben azonban kár volna arra a helyre építeni, nem is tekintve, hogy el kellend pusztítani egy emléket, a mely, ha nem is alkalmas a használatra, mégis még sok évig állhatna ott, mint kegyeletos tisztelet tárgya.

Az egyetemi új épületek használatba vételével megürülendő intézeti helyiségek az egyetem központi épületében részint már le vannak foglalva az egyetem saját sürgető szükségeire, részint szét vannak szórva az épület különböző részeiben; úgy, hogy itt egyhamar nem remélhetünk tágasabb és czélszerűbb elhelyezést. Hozzá járul még, hogy a számomra kijelölt dolgozó szoba ez idő szerint, raktára az egylet el nem költ kiadványainak, a melyek tömege már akkora, hogy ma-holnap kiszorítanak.

Mindazonáltal a körülményekhez mérten gyűjteményünk szép rendben van, a kiállított tárgyak rájuk alkalmazott feliratokkal magok ismertetik magokat; nemcsak az itteni közönség és kivált a tanuló ifjuság, hanem az itt megforduló idegenek is látogatják, megelégedéssel szemlélik és tanulmányokat is tesznek benne.

Findly.

VI. A vizsgálóbizottság jelentése.

Tekintetes közgyűlés!

A múlt évi közgyűlés határozata értelmében alólirottak azon megtisztelő megbízatásban részesültünk, hogy az 1886-ik év lejártával az erd. muzeum-egylet levél-, régiség- és éremtárát megvizsgáljuk, és vizsgálatunk eredményéről a folyó évi márczius 31-én tartandó közgyűlésnek jelentést tegyünk. Ezen megbízatásnak e mai napon eleget tettünk, s a következőkben terjesztjük elé jelentésünket.

I. Levéltár.

A levéltárt szabályszerűen vezetve és kezelve, rendben találtuk.

A beadványi jkönyv szerint bejött a múlt évben 151. A jkönyvi határozatok száma 175, melyek mindnyájan szabályszerű ellátásban részesültek. Hátrálék nincs.

II. A régiségtár.

A régiségekről felvett s már a tavalyi közgyűlésen bejelentett lajstrom 3 példányban kiállítva, megtaláltatott; s az a múlt évről szá-
porulatot nem mutat fel.

A szakonként rendezett lajstrom szerint számba vettünk egyes tárgyakat s azoknak lételéről s rendszeres kezeléséről meggyőződünk.

III. Az Érem-tár.

Az érem-tárt szintén rendszeresen lajstrom szerint elhelyezve ta-
láltuk, s az, kiszurási rendszer szerint előkért egyes példányokat hiány
nélkül feltaláltuk és megszemléltük.

Ezek szerint a megvizsgált muzeumi-táraknak a legnagyobb rend-
ben, helyesen és szakszerűleg eszközölt kezelését jelenthetjük. Kelt
Kolozsvárt, 1887. márczius 26-án

a kiküldött vizsgálóbizottság:

Dr. Kolosvári Sándor, Kovácsi Antal,

Dr. Hintz György.

VII. Jelentés az 1886-ik évi számadásokról.

Tekintetes Közgyűlés!

A tekintetes közgyűlésnek múlt évi határozata értelmében Ga-
mauf Vilmos, Korbuly Bogdán tagtársak és alólirottak megbizatván
azzal, hogy az erdélyi muzeumegylet számadásait az 1886. évről bi-
zottságilag felülvizsgáljuk, miután Gamauf Vilmos és Korbuly Bogdán
tagtársak betegség által akadályozva voltak, mi alólirottak, f. hó 29-én
megbizatásunkban eljárunk és van szerencsénk eljárásunk eredményé-
ről jelentésünket a következőkben megtenni.

A már lezárt és választmányilag már megvizsgált számadásos
könyveket az 1886. évi kezelésre vonatkozó részeiben apróra és rész-
letesen átvizgáltuk, az egyes ugy bevételi, mint kiadási tételeket egy-
behasonlitottuk az illető okmányokkal és meggyőződünk arról, hogy
ugy a muzeum egylet vagyonára, mint a muzeum által kezelt külön
alapokra vonatkozólag vezetett számadások pontosan és helyesen van-
nak vezetve, és a számadás egyes tételei az illető okmányokkal telje-
sen megegyezők; miért is a pénztár 1886. évi kezelésére nézve a fel-
mentvényt a fennhagyandók fennhagyásával — kiadandónak vélemé-
nyezzük.

Mielőtt jelentésünket befejeznők a tisztelt közgyűlés tájékozására
nézve szükségesnek tartjuk kiemelni:

a) A forgalmat illetőleg:

1. Bevétel volt 1886-ban értékpapírt és készpénzt együtt számításba véve	246,708 frt 30 kr.
2. Bevétel a külön álló alapoknál együtt	2,944 frt 39 kr.
Bevétel együtt	249,652 frt 69 kr.
3. Kiadás volt	231,384 frt 88 ¹ / ₂ kr.
4. Kiadás a külön álló alapoknál	2,393 frt 59 kr. 233,778 frt 47 ¹ / ₂ kr.
És így a pénztári forgalom volt 1886-ban	483,431 frt 16 ¹ / ₂ kr.

b) A vagyont illetőleg:

1886. végével volt vagyon értékpapírt és készpénzt, s követeléseket összeszámítva:

a) A muzeum pénztárának vagyona	243.773 frt 78 ¹ / ₂ kr.
b) Természethistoriai díjalap	2015 frt 41 kr.
c) Haynald-alap (csak kamatok)	1280 frt 06 kr.
d) Berde Mózsza alap	378 frt 95 kr.
e) Arany alap	8689 frt 67 kr.
és 570 drb. #.	
f) Országházalap	32,198 frt 87 ¹ / ₂ kr.
g) Ideiglenes letétemény (Székely. tört. díjalap)	10,284 frt 90 kr.
Együtt tehát	298,621 frt 65 kr.

és 570 drb. arany.

Kolozsvárt, 1887. márczius hó 30-án.

A Tekintetes Közgyűlés alázatos szolgálai:

Dr. Groisz Gusztáv, Tamásy János,
kikül. vizsgáló biztosok.

VIII. Szakosztályunk jelentése.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A muzeum-egylet tek. Igazgató választmányának az iránti megkeresése folytán, hogy böles-, nyelv- és tört.-tudományi szakosztályunknak a lefolyt évben kifejtett tevékenységéről jelentés tétessék, van szerencsénk szakosztályunk működését a következőkben feltüntetni: Az egyleti év lezárattott 1887. január 23-án. Az évi működést visszatükörözi a kiadványok III. kötete, mely négy füzetben 22 iv terjedelemben tartalmazza a felolvasott értekezések nagyobb részét. E felolva-

sások a szaküléseken tartottak; kilencz szakülésen 10 tag olvasott föl vagy mutatott be 13 művet, melyek közül egy neveléstani, 2 aesthetikai, 4 nyelvészeti s történelmi, 2 irodalom-történeti volt és egy életrajz. A kiadványok 1886-diki évfolyamában levők közül egyetlen értekezés olvastatott föl még 1885-ben, melyet szerzője átdolgozva és kibővítve kívánván kiadni, így került a múlt évi folyamba. Részletezve tüntettük föl a tartalmat, hogy azon szellemet és irányt jelezzük, melyben dolgozunk és a melyet követünk. Mi a Muzem-Egylet nagylelkü támogatását úgy véljük kiérdemelni, ha csekély erőnkhez képest a tudományok köztársaságában uralkodó elismerését az egyéni működésnek tiszteletben és érvényben tartjuk. Szerény körben és csekély erővel dolgozunk. 82 tagja van szakosztályunknak: elegendő szám a leggazdagabb tevékenység kifejlésére, de még fejledező tudományos életünk bérczes hazánk szellemi központján csak most állítja ki, most fegyverzi föl a szellemi harcosokat. Óvakodtunk a szellemi munkásságnak irányt szabni, nehogy az egyéni hajlamok szerint folytatott buvárlatokat megakaszszuk. Nézetünk szerint Kolozsvárnak a királyhágón inneni részekben a szellemi élet focusává kell lenni; ezzé pedig nemcsak intézeti és egyeteme által, de az ezek auspiciuma alatt kifejlett tudományos mozgalom útján válhatik.

Egy sajnos körülményt kell megemlítenünk. A közönség részéről nem talál szakosztályunk kellő viszhangra, a melyet talán mégis csak megérdemelne. Tudjuk mi, hogy az orvos- és természettudományi szakosztály szakülései sem látogatottak; de azért még sem tartjuk kedvező jelnek közönségünk szellemi irányára nézve, hogy egy Bolyai Farkas felett tartott emlékbeszédet a közönség számára fenntartott helyek üressége mellett kellett nagynevű tudósunknak elmondani. E tünemény okát szakosztályunk egyik tagja, jelenleg titkárja, abban találván, hogy a művelt közönségben hozzáférhetőbbé kellene tenni a komolyabb olvasmányokat, a tudomány vívmányait, eredményeit, világos, közérthető nyelven kellene egy határozott időben megjelenő folyóiratban közzé tenni; a komolyabb irányu és magasabb szépirodalommal kellene egybekötni a tudományos munkásságot: egy indítványt terjesztett be a szakosztály közgyűlésén, melyet terjedelmes indokolással igyekezett megokolni. Ez indokolás kiválóan kiemeli azon divortium szomorú eredményét, mely beállt a széptudományok és szaktudományok közt; hangsúlyozza a napi sajtó emésztő küzdelmét, melyet a közönség vál-

tozékony szellemével szemben kiáll, hogy mégis többnyire ephemer termékekkel elégítse ki a nagy közönségnek minden mélyebb olvasmánytól visszariadó izlését: „Nekünk minden tényező közreműködését kell megnyernünk; — így szól az indokolás egy passusa — egyetemünk, középiskoláink, más nemű intézeteink tanárainak egyetértő szellemi munkássága, hazarészünk íróinak közreműködésével együttesen jelentékeny szellemi erőt képvisel az irodalom pártolás fölélesztésére. A decentralisáció fejlesztő, áldásos hatását elérhetjük a nélkül, hogy a metropolis erkölcsi meleg támogatását elveszítsük.“ Indítványozó egy folyóiratnak a Muzem-Egylet nagylelkű támogatása mellett leendő kiadása útján remél az irodalom pártolásra emelőleg hatni, mi a nemzeti haladás egyik vehiculuma: E folyóirat tartalmazna iránycikkokat a sociologia nevezetesebb kérdéseiről; különböző tudományágak fejlődését, haladását főbb vonásokban feltüntetné, az exact tudományoknak az életre való kihatását, az absztrakt tudományoknak a társadalmi eszmék fejlesztésére irányozható befolyását fejtené ki lehető szép és érthető írás-móddal; a szépirodalmi részben szigorú kritika alapján megválogatott termékek foglalnának helyet és kritikái szemle tartatnék a tudomány és szépirodalom termékeinek méltatására, a külföld könyvpiacát is figyelemmel kísérve.

Ez indítványt beható vita után szakosztályunk elvben pártolandónak találta, de pénzügyi nehézségek miatt annak valóztatásától a közgyűlés elállott. Imé főbb vonásokban a szellemi irány, melyet szakosztályunk követett. Hazánk nagyjai közül Bolyai, Jósika és Huszti András életére vonatkozó értekezések olvashatók kiadványaink múlt évi füzeteiben. A mi e jövő évi, mely ránk nézve már jelenné vált, működést illeti, szakosztályunk a Muzem-Egylettől élvezett átalány föl-emelését óhajta, azért, mert egyes tagtársak ép honismécre vonatkozó oly értekezéseket ígértek, melyek illusztrációkkal volnának kiadandók, mi nyomdászati viszonyaink közt rendkívüli költséget igényel.

Hogy szakosztályunk minő áldozatot hozott az Altenberger codex kiadásával, bizonyítja azon sajnós körülmény, hogy egy év alatt csak 50 frt jött be az eladott példányok árából. Egyébként van szerencsénk jelenteni, hogy a folyó évi budgetet szintén deficit nélkül állapította meg szakosztályunk közgyűlése. Ugyancsak a folyó évi jan. 23-án tartott közgyűlésen a tisztikar a következőképp alakult meg: Elnök dr. Szamosi János, alelnök: dr. Szász Béla, titkár: dr. Hegedüs István,

v. tagok: dr. Felméri Lajos, dr. Ferenczi Zoltán és dr. Schilling Lajos. Ezek után megköszönve a tekt. Muzeum-Egyletnek irányunkban tanusított nagylelkűségét és jövőre is biztosítván az egyletet kitarató munkásságunk felől, maradunk

Az Erdélyi-Muzeum-Egylet bölcsélet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztályának ig. választmányára nevében

Tekt. közgyűlés

Dr. Szamosi János,

e. i. elnök.

alázatos szolgálói:

Dr. Hegedűs István,

e. i. titkár.

* * *

Szakosztályunk a IV. k. I. füzetében megjelent szakülési értesítő kiadása óta három szakosztályi ülést tartott, melyekről a következő rövid értesítést adjuk:

II. Szakülés. 1887. márczius 19-én.

Dr. Felméri Lajos elnöklete alatt tartatott meg e szakülés elnök dr. Szamosi János távolléte miatt, ki elfoglaltsága miatt meg nem jelenhetett. Két felolvasás tartatott:

- 1) Kőváry László olvasta: A magyar állameszme alakulásának története az Árpádok alatt cz. értekezését.
- 2) Moldován Gergely olvasta: A bihari havasok román népéről cz. értekezését, melynek első részét jelen füzet tartalmazza.

A közönség élénk tetszéssel fogadta mindkét értekezést.

III. Szakülés. 1887. április 23-án.

Elnökölt dr. Szamosi János. Tárgysorozat rendén:

- 1) Dr. Schilling Lajos szakosztályi tag felolvassa Torma Zsófia: „A római uralom alatti Daciának planéta kultusáról“ cz. értekezését.
- 2) Dr. Szabó Károly bemutat 4 ritka könyvet és röviden ismerteti, melyekkel részint a múlt év októberében, részint közelebről gazdagodott a muzeum-egylet könyvtára Stein Gábor helybeli könyvkereskedő és gr. Lázár Miklós ajándékából.
- 3) Titkár bemutatja és egyes részeit felolvassa Téglás Gábor dévai realiskolai tanár és szakosztályi tag: „Óskori nemesfém bányászatunk némely adalékai“ cz. értekezését. E felolvasók köztetszést arattak. Mindhárom dolgozatot jelen füzetünk tartalmazza.

Szakosztályi ülést elnök bezárván, fölkérte a tagtársakat, hogy zárt ülésé alakuljanak. Mi megtörténvén, ajánlta a választmány megállapodása alapján, hogy:

1) a miskolczi ev. ref. főgymnasium,

2) Gurnesevics K. Lajos sátoralja-ujhelyi tanár;

3) Kulcsár Endre csurgói tanár a szakosztály tagjai sorába felvétessenek.

Elnök ajánlata elfogadtatván, említett tagok a szakosztály tagjai sorába felvételtek.

IV. Szakülés. 1887. május 25-én.

Dr. Szamosi János elnöklete alatt. Tárgysorozat rendén:

Dr. Szabó Károly részint felolvasta, részint főbb vonásaiban előadta Székelyek régi törvényei cz. értekezését, mely a köz- és magán-jogi viszonyait törvények és oklevelek alapján ismerteti. Az értekezést kiadványunk közelebbi füzeté fogja hozni. A felette érdekes előadást a hallgatóság élénken megéljenezte.

Tárgysorozatra ki volt tűzve: dr. Gergely Sámuel szakosztályi tag értekezése: A visszacsatolási kamarák és Magyarország, melyet dr. Török István szakosztályi tag vala bemutatandó, de az idő előhaladta miatt e tárgy a jövő szakülésre halasztatott el.

V. Szakülés, 1887. jun. 21.

Dr. Szász Béla elnöklete alatt tárgysorozat rendén:

Dr. Schilling Lajos szakosztályi tag felolvasta „A régi egyiptomiak vallásáról“ cz. értekezésének egyes jellemzőbb részeit, mely értekezés az újabb egyptologia vívmányainak felhasználásával tünteti föl az egyiptomi vallás mélyebb jelentését, benső erkölcsi tartalmát. Kiadványainkban fog ez értekezés megjelenni.

Dr. Gergely Sámuelnek a múlt gyűlésről elmaradt értekezését; „A visszacsatolási kamarák és Magyarország. 1679—1683.“ bemutatta titkár. Szerző Párisban két évig kutatott a francia külügyminiszterium levéltárában és e kutatásai alapján behatóan tárgyalja XIV. Lajos diplomatiái működését Leopold, Thököly és Szobieszky udvarainak és az 1683-iki bécsi ostromot megelőző diplomatiái küzdelmet, XIV. Lajos követeinek és megbizottainak levelei alapján. Mindkét értekezés élénk tetszésben részesült.

Kolozsvártt, 1887. június 22-én.

A titkár.